

ДО 105-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ П. А. ВЛАСЮКА

Виповнилося 105 років від дня народження доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка АН УРСР і ВАСГНІЛ, відомого педагога і вченого в галузі ґрунтознавства, агрохімії та фізіології рослин Петра Антиповича Власюка.

Народився П.А. Власюк 3 лютого 1905 р. у селі Чемериське Звенигородського району Черкаської області в сім'ї селянина. Після закінчення Уманського, а потім Ленінградського сільськогосподарських інститутів працював лаборантом, асистентом, доцентом і завідувачем кафедри агрохімії та ґрунтознавства Уманського сільськогосподарського інституту, водночас очолюючи агрохімічну лабораторію і сектор хімізації Всесоюзного НДІ цукрової промисловості в Києві.

У 1931 р. молодому завідувачу кафедри П.А. Власюку в 26-річному віці було присвоєно вчене звання професора. Його надзвичайні здібності, працелюбність і працездатність допомогли поєднати наукові здобутки агрохімії, ґрунтознавства, біології та фізіології рослин і зробити плідний внесок у вітчизняне народне господарство. Наукові праці того часу «Динаміка азоту і фосфору в ґрунті», «Физико-химический метаморфоз почвы под влиянием навоза», «Физиологические основы удобрения сахарной свеклы» сприяли розвитку в Україні важливої галузі сільськогосподарського виробництва — буряківництва.

П.А. Власюк підтримує тісні зв'язки з професором О.І. Дущечкіним — на той час завідувачем Центральної агрохімічної лабораторії Наркомзему України, який керував Київською мережею дослідів із добривами і був завідувачем першої в Радянському Союзі кафедри агрохімії при сільськогосподарсь-

кому факультеті Київського політехнічного інституту; з президентом Міжнародної асоціації ґрунтознавців, основоположником вчення про вбирну здатність ґрунтів академіком К.К. Гедройцем, який працював завідувачем агрохімічним відділом Носівської дослідної станції і розробляв методи боротьби з солонцями і солончаками; з академіком О.Н. Соколовським, який вивчав колоїди ґрунту та працював над поліпшенням агропромислових властивостей солонців, а також зі своїми товаришами, з якими навчався в Уманському агротехнікумі: молодими вченими М.К. Крупським, О.М. Гринченком, Г.С. Гринем, О.І. Чиженком, К.Е. Сиринським та багатьма представниками інших відомих науково-педагогічних шкіл, які мали значний вплив на формування основних напрямів діяльності Петра Антиповича як дослідника і досвідченого вченого, науковця, талановитого педагога і вихователя студентської молоді.

У 1939 р. П.А. Власюка обирають членом-кореспондентом академії наук України, де він здійснює керівництво відділом агрофізіології Інституту ботаніки АН УРСР.

Під час Великої Вітчизняної війни П.А. Власюк разом із Академією наук України працює в Уфі, продовжуючи розпочаті в Києві дослідження з вивчення фізіологічної ролі марганцю та інших мікроелементів у житті рослин, а з поверненням до Києва продовжує (за сумісництвом) до 1947 р. очолювати кафедру агрохімії і ґрунтознавства в Уманському СГІ і одночасно працює (з 1945 р.) завідувачем лабораторії фізіології живлення рослин в Інституті ботаніки АН України. Тут він продовжує свої дослідження з мікроелементами, закінчує дослідження з вивчення ролі марганцю у живленні рослин, вперше у світі доводить, що останній є не лише стимулятором росту, а й необхідний для живлення рослин нарівні з добре відомими іншими елементами. Ці дослідження лягли в основу його докторської дисертації «Марганець і живлення рослин», яку він успішно захистив, і у 1946 р. П.А. Власюку присуджено наукову ступінь доктора сільськогосподарських наук. Протягом 1947—1956 рр. П.А. Власюк працює професором і завідувачем кафедри ґрунтознавства Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка.

У 1948 р. Петра Антиповича як провідного агрохіміка і ґрунтознавця обирають дійсним членом АН України і ВАСГНІЛ, де він працює головою відділення сільськогосподарської науки України. З цього часу він беззмінний завідувач кафедри агрохімії Української СГА, а з 1952 р. — директор організованого ним Інституту фізіології рослин АН України та завідувач

відділення мікроелементів. У 1956 р. за його участю створюється Українська академія сільськогосподарських наук, яку він очолює протягом 1956—1962 рр.

Наукову діяльність П.А. Власюк з успіхом поєднував з педагогічною роботою, підготовкою і вихованням наукових кадрів. Ним підготовлено більше 150 кандидатів і 27 докторів наук. П.А. Власюк по праву вважається основоположником вчення про мікроелементи в Україні. Його глибокі теоретичні дослідження завжди були спрямовані на фізіологічне обґрунтування прийомів, способів і норм унесення мікродобрих для одержання найбільшого ефекту від їх застосування. Результати фізіологічних досліджень підтверджені практикою використання прийому передпосівного збагачення насіння мікроелементами. На основі робіт про роль мікроелементів у метаболізмі проростаючого насіння, проведених П.А. Власюком спільно з іншими вченими, було висловлено передбачення і експериментально доведено їхню участь в процесах, пов'язаних з порушенням спокою клітини, в регуляції стартових механізмів проростання насіння, стимуляції проростання. Великомасштабні дослідження ефективності мікроелементів у різних ґрунтово-кліматичних умовах України стали основою для впровадження передпосівного збагачення насіння як дієвого заходу оптимізації мікроелементного живлення рослин у рослинництві та овочівництві. Результати досліджень з мікроелементами

П.А. Власюк узагальнив у монографіях «Биологические элементы в жизнедеятельности растений» (1969), «Физиологическое значение марганца для роста и развития растений» (1969), «Физиологическое значение молибдена для растений» (1975).

Петро Антипович був першим, хто побачив перспективи застосування ізотопів та іонізуючих випромінювань у сільськогосподарській науці та практиці і сприяв їх широкому застосуванню і впровадженню. Він один з перших вітчизняних агрохіміків-фізіологів рослин оцінив унікальні можливості методу мічених атомів та перспективи його застосування, довів своїми дослідженнями, що шляхом біосинтезу певних речовин, перетворенням їх при фотосинтезі, диханні, транспорті енергетичне забезпечення може бути здійснене лише за допомогою радіоактивних ізотопів.

Ще на початку 50-х років минулого сторіччя він організував першу в цій галузі велику радіоізотопну лабораторію, яка швидко стала науковим і науково-методичним центром у галузі застосування радіоактивних ізотопів у дослідженнях з рослинами, а згодом переросла у відділ біофізики та радіобіології. П.А. Власюк був одним з ініціаторів введення на факультетах ґрунтознавства і агрохімії вищих аграрних закладів освіти майже півстоліття тому курсу «Застосування ізотопів у сільському господарстві» і сам був першим його лектором у тодішній Українській сільськогосподарській академії.

До наукової спадщини П.А. Власюка належать близько 2 тис. наукових праць, 45 монографій, брошур, учбових посібників, ним одержано 8 авторських свідоцтв на винаходи. Петро Антипович був головним редактором журналу «Фізіологія і біохімія культурних рослин», членом редколегії журналів «Доповідь Академії наук Української РСР», «Вісник сільськогосподарської науки», «Наука і суспільство» та інших. Багато сил і енергії П.А. Власюк віддав керівництву науковою радою АН УРСР «Фізіологія і біохімія рослин» та науковою радою АН СРСР «Мікроелементи в житті рослин, тварин і людини».

Відділ мікроелементів та кафедру, очолювані П.А. Власюком, по праву вважали провідними з даної тематики не тільки в Україні, а й інших країнах. Науково-дослідницька діяльність їх колективів проходила в творчому співробітництві з багатьма науковими закладами світу. П.А. Власюк брав активну участь у громадському житті — його обирали депутатом Верховної Ради УРСР та депутатом Київської міської ради. Петро Антипович нагороджений двома орденами Леніна, орденами Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора, «Знак Пошани», медалями та дипломами.

Усе життя академіка П.А. Власюка — яскравий приклад відданого служіння науці. Нині започатковані ним наукові напрями і його школа плідно розвиваються в провідних наукових центрах НАН України і УААН, багатьох вищих навчальних закладах.

**Українська академія
аграрних наук
Національний
університет біоресурсів
і природокористування
України
Українське товариство
ґрунтознавців
та агрохіміків**